

Raporlama Süreçlerinde Değer Yaratımı Açısından Kilit Denetim Konuları: BIST-30 Şirketleri Üzerine Bir Araştırma ¹

Sezen ULUDAĞ ²

Başyuru Tarihi: 13.03.2022

Kabul Tarihi: 25.07.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmada, 2017 yılında yapılan düzenlemelerle bağımsız denetçi raporlarında yer alması gereken kilit denetim konularının (KDK) açıklanmasının raporlama süreçleri açısından nasıl değer yaratabileceği incelenmektedir. Bu amaçla, standartlarda yer alan düzenlemeler ve literatür incelenirken, yatırımcılar tarafından özellikle önem taşıyan BIST-30 şirketlerinin 2020 yılına ait bağımsız denetçi raporlarına yönelik durum betimsel ve nitel içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Buna göre, KDK'larda dipnot atıflarının yer alma oranının yüksek olduğu, KDK'ların denetimde nasıl ele alındığına ilişkin bölümlerde daha özgün ifadelerin oranının ise düşük olduğu görülmektedir. Sonuçta, bütüncül bir bakış açısıyla bağımsız denetçi raporlarının, kilit denetim konuları sayesinde finansal raporlarla bağlantının bilgi kullanıcılarına daha güçlü ve etkin bir şekilde açıklanabileceği ortaya konulurken, özellikle incelenen şirketler üzerinden, bu etkinin geliştirilebilmesi için öneriler getirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kilit Denetim Konuları, Raporlama Süreçleri, Bağımsız Denetçi Raporları

Atıf: Uludağ, S. (2022). Raporlama süreçlerinde değer yaratımı açısından kilit denetim konuları: BIST-30 şirketleri üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 885-910.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, scubukcu@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4940-4335

Key Audit Matters in Terms of Value Creation in Reporting Processes: A Research on Firms Listed in the BIST-30

Sezen ULUDAĞ³

Submitted by: 13.03.2022

Accepted by: 25.07.2022

Article Type: Research Article

Abstract

In this study, it is examined how the disclosure of key audit matters (KAMs) that should be included in the independent auditor's reports with the regulations made in 2017 can create value in reporting processes. For this purpose, while examining the regulations and literature in the standards, the situation regarding the independent auditor reports of Firms Listed in the BIST-30 by a descriptive and a qualitative content analysis for the year 2020, which is especially important for investors, is analyzed. Accordingly, it is seen that the rate of footnote citations in KAMs is high, while the rate of more specific statements in the sections on how KAMs are handled in the audit is low. As a result, with a holistic point of view, it is revealed that the independent auditor's reports can be explained to information users more powerfully and effectively, thanks to the key audit issues, and suggestions are made to improve this effect, especially through the companies examined.

Keywords: Key Audit Matters, Reporting Processes, Independent Auditor's Reports

³ Anadolu University Faculty of Economics and Administrative Sciences Department of Business Administration, scubukcu@anadolu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-4940-4335

Giriş

Bağımsız denetçi raporlarının daha açıklayıcı, yüksek kaliteli bilgi sunmaları ve böylece bilgi kullanıcıları için değer yaratmaları amacıyla, önemli değişiklikler yapılmıştır. 2017 yılından itibaren ülkemizde de uygulanmaya başlanan söz konusu değişikliklerin en önemlisi bilindiği gibi kilit denetim konularının bağımsız denetçi raporlarında açıklanmasıdır. Bugüne kadar, kilit denetim konularının incelenmesine yönelik, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de pek çok çalışma yapılmıştır ve yapılmaktadır. Özellikle hangi konuların ele alındığı, yıllar itibarıyla ilgili konuların karşılaştırılması, denetim şirketleri ile açıklanan konular arasında farklı açılardan ilişki olup olmadığı gibi pek çok önemli konu tartışılmış ve uygulamalarının geliştirilmesine yönelik öneriler ortaya konmuştur. Bu bakış açısıyla gerçekleştirilen çalışmalar devam ederken, kilit denetim konularının standart metinlere dönüşerek yıllar itibarıyla kullanıcılara hemen hemen aynı metinlerin sunulduğu örneklerin sıklıkla ortaya çıktığı görülebilmektedir. Bu durum bazen, kilit denetim konularının açıklanmasıyla yaratılmak istenen değerden tamamen uzaklaşılmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, kilit denetim konularının açıklanmasındaki amacın ve açıklanmasına ilişkin şekilsel gerekliliklerin geniş bir bakış açısıyla ele alınması hem akademik alanda hem uygulama alanında bu geniş bakış açısının özellikle vurgulanması gerektiği düşünülmektedir. Bu amaçla çalışmada öncelikle, bağımsız denetçi raporlarının çok önemli bir işlevi üstlendiği raporlama süreçlerindeki yeri bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmakta ve ardından bu kapsamlı süreç içinde kilit denetim konularının nasıl değer yaratabileceği vurgulanmaktadır. Devamında bu konuya yönelik çalışmaların ele alındığı literatür taramasına yer verilmekte ve yatırımcılar tarafından özellikle önem taşıyan BIST-30 şirketlerinin 2020 yılına ait bağımsız denetçi raporlarına yönelik araştırma ve bulguları açıklanmaktadır. Daha sonra ise sonuç ve değerlendirmeler yer almaktadır.

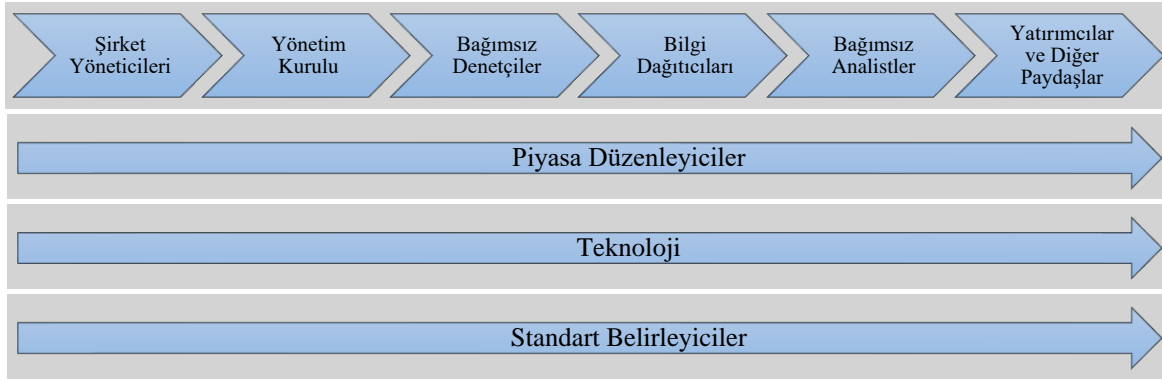
Raporlama Süreçleri

En genel ifadeyle işletme ile ilgili farklı tarafların gereksinim duyduğu faydalı finansal bilgilerin üretim sürecini ifade eden muhasebe, değişen gereksinimler ve bilgi teknolojileri gibi çeşitli faktörlerle dönüşmektedir. Bilindiği gibi bu süreç faydalı bilginin üretiminin sağlandığı muhasebe bilgi sistemini ifade etmektedir. Günümüzün değişen koşullarına uygun olarak ise, muhasebenin bir bilgi sistemi olmanın ötesinde tanımı şu şekilde yapılmaktadır: *“Muhasebe, işletmenin, amaçlarını doğru ve ilkesel olarak belirlemesine yardımcı olan, bu amaçlara ulaşmasının araçlarını oluşturan, ulaşılan amaçların gerçekleşme ölçüsünü belirleyerek açıklayan ve geleceğe yönelik kararların alınmasını sağlayan etkileşimli mekanizmalar bütünüdür.”*(Erdoğan, 2018:130). Bu tanımda, muhasebenin amacı, işletmelerin amaçlarının doğru ve ilkesel olarak belirlenmesine yardımcı olmak şeklinde çok geniş bir bakış açısıyla ifade edilmektedir. Yaşadığımız dönemde işletmeler sürekli olarak çok hızlı bir şekilde değişen, farklı dinamiklerin yönlendirdiği bir çevrede faaliyet gösterirken, muhasebeyi sadece finansal nitelikli işlemlerin kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenmesi şeklinde, zaten bilgi teknolojileri ile yüksek kaliteli bir şekilde yürütülen bir süreç olarak ifade etmek yeterli olmamaktadır. Faydalı bilgi üreten bu süreç işletmelerin geleceğinin belirlenmesi dahil pek çok farklı konuda iyi kararlar alınmasına hizmet etmelidir. Ayrıca bilgi kullanıcılarının değişen bilgi gereksinimini karşılamak için daha fazla ve daha farklı özelliklerde bilgi üretimi gerekmektedir. Bu bağlamda tanımda muhasebenin işletmenin amaçlarına ulaşmasının araçlarını sunan ve ulaşılan amaçların gerçekleşme ölçüsünü belirleyerek açıklayan bir mekanizmalar bütünü olduğu ifade edilmektedir. Bu sayede muhasebe sadece geçmişe ışık tutmanın ötesinde geleceğe yönelik daha iyi karar alınmasını sağlamaktadır. Bu bütüncül yapı içinde sürekli değişen farklı faktörlerin etkileri ile muhasebe etkileşimli bir mekanizmalar bütünüdür.

Bu güncel tanım muhasebenin gelişimini, dolayısıyla raporlama süreçlerinin gelişimini sağlayacak bakış açısını ortaya koymaktadır. Hem uygulamada hem akademik alanda bu geniş bakış açısının benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu perspektifle muhasebe eğitiminde, muhasebe sürecinin iyi kararlar alınması ve bu sayede toplum refahına fayda sağlaması amacıyla yürütüldüğünü açıklamaya çalışan bir çerçevede Amerikan Muhasebeciler Birliği (AAA-American Accounting Association) ve Amerikan Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü (AICPA-American Institute of Certified Public Accountants) tarafından oluşturulmuştur. Muhasebe alanında yükseköğretimin gelecekteki yapısı üzerine çalışan komisyonun oluşturduğu “Yeni nesil muhasebeciler için ulusal bir strateji oluşturma” isimli raporla bazı öneriler oluşturmuşlardır (Pathways Commission, 2012). Bu belirlenen öneriler her ne kadar ulusal bir strateji oluşturma isimli rapor çerçevesinde yer alsada bilindiği gibi muhasebe alanında Amerika’da ve tüm dünyada önem taşıyan bu kurumların düzenlemeleri uluslararası alanda önem taşımaktadır. Ayrıca bu önerilere neden olan faktörler küreselleşme, bilgi teknolojilerin gelişimi, büyük verinin oluşması gibi tüm dünyanın yarattığı koşullardır. Bu nedenle söz konusu önerilerden birine bağlı olarak oluşturulan “Pathway vizyon modelinin”, muhasebeye ilişkin anlayışın tüm dünyada yerleşmesi açısından değer yaratabileceği düşünülmektedir.

Komitenin önerilerine bağlı olarak oluşturulan modelde öncelikle muhasebe sürecinin, bireylerin iyi kararlar almasına yardımcı olacak faydalı bilgiyi oluşturmak için yürütüldüğü, bu sürecin muhasebecilerin yargı ve eleştirel düşünce kullanımıyla değerlendirdikleri ekonomik faaliyetlerle başladığı ifade edilmektedir. Bu noktada özellikle yargının ve eleştirel düşüncenin vurgulanması önem taşımaktadır. Model ayrıca iyi kararların, muhasebe yargılarının ve ekonomik faaliyetlerin üzerinde etkili olduğunu ve bu ilişkinin döngüsel bir neden sonuç akışı oluşturduğunu vurgulamaktadır. Bu döngüsel akışta muhasebe süreci sadece sayılarla uğraşılan tekdüze bir alan değil toplum refahının desteklenmesinde kritik bir role sahip süreçtir. (Miller-Nobles ve diğerleri.,2016, s.27) Bu model de muhasebe sürecinde üretilen bilginin amaçlarının çok daha geniş bir çerçevede ele alınması gerektiğini ancak bu şekilde gereksinimleri karşılayabileceğini vurgulamaktadır. Bu süreç sadece belirli kurallarla oluşturulmuş sayısal tabloların, bazı gerekliliklerin yerine getirilmesine değil, geleceğe yönelik iyi kararların alınmasına yöneliktir ve finansal tabloların hazırlanma sürecinin de buna göre yürütülmesi gerekmektedir. Ayrıca bilindiği gibi tüm bu değişen anlayış finansal olmayan bilgilerin de raporlanmasına ilişkin gereksinimi ortaya çıkartmıştır.

Bu değişen raporlama süreçlerinde yer alan tarafların ilişkilerini ve faydalı bilginin üretimine yönelik ortak amaçları açık bir şekilde belirleyerek, düzenlemeleri bu yönde şekillendirmek süreçlerin gelişimine önemli katkılar sağlayabilecektir. Bu bağlamda, aşağıda Şekil-1’de yer alan Kurumsal raporlama tedarik zinciri 2002 yılında oluşturulan bir model olarak, söz konusu raporlama zincirindeki temel belirleyici tarafları henüz erken dönemde işaret etmiştir. Artık bu ilgili taraflarca yaratılması gereken farklı boyuttaki bilgiler gündeme gelmiştir. Bu anlamda kurumsal raporlamanın evrimine giden yolda oluşmuş olan kurumsal raporlama tedarik zinciri sürecin başlangıcını ve ilgili tarafları anlayabilmek için büyük önem taşımaktadır. Çünkü daha sürecin başında kurumsal raporlama sürecinin ilgili taraflarını birbirinden ayrı düşünmemek gerektiğini vurgulamaktadır.

Kaynak: "Building Public Trust the Future of Corporate Reporting, 2002, Samuel A. DiPiazza Jr. Robert G. Eccles John Wiley & Sons, inc, s.11"

Şekil 1. Kurumsal Raporlama Tedarik Zinciri

Şekilden de görüldüğü gibi söz konusu yapıda; şirket yöneticileri, yönetim kurulu, bağımsız denetçiler, bilgi dağıtıcıları, bağımsız analistler, yatırımcılar ve diğer paydaşlar zincirin halkalarını oluştururken, piyasa düzenleyiciler, teknoloji ve standart belirleyiciler bu yapının tümünü sürekli etkileyen ve şekillendiren unsurlar olarak yer almaktadır.

Kurumsal raporlama tedarik zincirinde de ifade edilen bütüncül anlayışı oluşturup etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için, öncelikle mevcut uygulamalarda söz konusu zincirin bir parçası olan ve sürecin kritik önem taşıyan güvence fonksiyonunu üstlenen denetim raporlarında standart, klasikleşmiş, tek düze ifadeleri içeren raporlama şekillerinden uzaklaşmak, onun yerine fark yaratıp, değer katacak raporlama bakış açısıyla faaliyet göstermek gerektiği açıktır. Bir başka ifadeyle mevcut finansal tabloların bağımsız denetimi sonucunda oluşturulan raporların içeriklerinin sunduğu bilgilerin, gereksinimleri daha da iyi karşılayacak nitelikte yani daha da yüksek kalitede olması gerektiği düşünülmektedir.

Bağımsız denetçi raporlarında mevcut uygulamaları geliştirmek, yeni bir anlayışı öncelikle şu anda mevcut düzenlemeler kapsamında sağlamak büyük önem taşımaktadır. Çünkü ancak bu şekilde, kurumsal raporlama tedarik zincirinin bir unsuru olan denetçi raporlarının da değişen kurumsal raporlamaya uygun hale gelebilmesi mümkündür. Bu anlamda bağımsız denetçi raporlarının mevcut uygulamaları düşünüldüğünde, kilit denetim konularının bilgi kullanıcılarına açıklayıcı, faydalı bilgi sunmak konusunda fark yaratabilecek alan olduğu düşünülmektedir.

Kilit Denetim Konuları

Bilindiği gibi 2017 yılında yapılan düzenlemelerle gündeme gelen KDK'lar "Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi" ile düzenlenmektedir ve söz konusu standartta KDK şu şekilde tanımlanmaktadır: "Denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konulardır. Kilit denetim konuları, üst yönetimden sorumlu olanlara bildirilen konular arasından seçilir." (BDS 701, 2022, s.8)

Standartta belirtildiği üzere; bağımsız denetçi raporunun KDK bölümü: (BDS 701, 2022, s.9)

-varsa finansal tablo açıklamalarına atfı ve-

(a) konunun denetimde en çok önem arz eden konu olarak değerlendirilmesinin sebebini

(b) denetimde konunun nasıl ele alındığını içerir.

KDK ile ilgili açıklamada, ilgili konunun denetimin sürecinde en çok önem arz eden konulardan biri olduğuna yani KDK olarak açıklanmasına karar verilirken göz önünde bulundurulmuş temel hususlara değinilebilir. Ardından KDK'nın denetimde nasıl ele alındığının açıklanması gerekmektedir. Bu amaçla raporda yer verilecek bilginin ayrıntı düzeyi ise denetçinin mesleki yargısına bağlıdır. (BDS 701, 2022, s.9) Dolayısıyla KDK'nın denetimde nasıl ele alındığının açıklanması denetçinin yargısını kullanarak fark yaratabileceği, raporun o denetim işine ve o işletmeye özgü durumları yansıtmasını sağlayacak ve böylece bilgi kullanıcılarına daha açıklayıcı ve faydalı bilgiler sunabileceği bir alan olabilecektir.

Öncelikle özellikle vurgulamak gerekmektedir ki, KDK'lardan beklenen faydanın sağlanabilmesi için, düzenlemelere uyum kapsamında standartlaşmış metinlerin kullanımından uzaklaşılması gerekmektedir. Standartta KDK'ların işletmenin içinde bulunduğu şartlarla doğrudan ilişkilendirilerek açıklanmasının, KDK'ların zamanla standartlaşarak daha az faydalı hale gelmesinin önüne geçilmesine yardımcı olabileceği ifade edilmektedir. (BDS 701, 2022, s.23) Standartlarda da açıkça belirtilen bu nokta, kurumsal raporlama tedarik zincirinin kalitesinin bir bütün olarak geliştirilmesinde, KDK'ların açıklanmasıyla değer yaratabilmek açısından son derece önemlidir.

Standartta ayrıca KDK'nın denetimde nasıl ele alındığıyla ilgili kısımda denetçinin, aşağıdaki temel konuları açıklayabileceği belirtilerek yol gösterici açıklamalar yapılmaktadır: (BDS 701, 2022, s.23)

- “Denetçinin yaklaşımının veya verdiği karşılığın, “önemli yanlışlık” riski olarak değerlendirilen riskle ya da kilit denetim konusuyla en çok ilgili yönlerini,
- Uygulanan prosedürlere ilişkin kısa bir değerlendirme,
- Denetçinin uyguladığı prosedürlerin sonuçlarına işaret edilmesi veya
- Konuyla ilgili kilit gözlemler,

veya bu unsurların bazı bileşimleri.”

Standarttaki ifadelerden de görüldüğü gibi bu bölümde açıklanabilecek bilgilerin kapsamı hakkında genel bir çerçeve belirlenmektedir. Bu genel çerçeve kapsamında, içinde bulunulan şartlara göre ilgili bölümün denetçi yargısı ile amaca yönelik olarak şekillenmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda özellikle karmaşık ve yargı kullanımını gerektiren konular olduğunda, belirlenen konunun denetimde nasıl ele alındığının bildirilmesi amacıyla uygulanan yordamların açıklanmasının denetçi açısından bazen güç olabileceği ifade edilmektedir. Bu durumda ilgili açıklamanın, yordamların (prosedürlerin) ayrıntılı bir şekilde sunumundansa kısa ve öz açıklamalar olabileceği belirtilmektedir. Ayrıca denetçinin KDK'lara ilişkin açıklama yaparken bu konuya verdiği karşılıkların sonucuna işaret edebileceği ama bu şekilde yapılan

bir açıklamanın denetçinin ifadelerinde ayrı bir görüş bildirmiş olduğu izlenimi yaratmaması ya da nihai denetçi görüşü hakkında soru işareti oluşturmaması gerektiği önemle vurgulanmaktadır. (BDS 701, 2022, s.24-25) Açıklamalardan da görülebileceği üzere, KDK'ların belirlenmesi ve KDK'lar ile ilgili açıklamaların yapılması, denetim sürecinde denetçinin yargısını en etkin şekilde kullanmasını gerektiren alanlar arasında yer almaktadır. Denetçi açıklamalarını planlarken, açıklanacak bilgilerin ihtiyaca uygunluğunu, denetim sürecinin şeffaflaştırılmasına sağlayacağı yararı ve işletmeye özgü koşulları yansıtmasını göz önünde bulundurmalıdır. Ancak uygulamaya yönelik incelemeler yapıldığında, bu alanlarda standartlaşıp klasikleşerek amacından uzaklaşabilen açıklamaların yer alabildiği görülebilmektedir. KDK'ların denetimde nasıl ele alındığı ile ilgili bölüm özelinde incelemeler yapıldığında ise bazen sadece standartlaşmış genel ifadelerle uygulanan denetim yordamlarının sıralanması ile ilgili bölümün tamamlandığı görülebilmektedir. Bu nedenlerle mevcut uygulama örneklerinin değerlendirilmesi gereği dikkat çekmiştir. Dolayısıyla KDK'ların denetimde nasıl ele alındığı ile ilgili bölümlerin içerikleri, çalışmanın uygulama kısmında araştırılacak konular arasında yer almaktadır.

Yukarıda açıkça ifade edildiği üzere standart, her bir kilit denetim konusunun neden denetimde en çok önem arz eden konulardan biri olarak değerlendirildiğine ve denetimde bu konunun nasıl ele alındığına ilişkin denetçi raporunda bir açıklama yapılmasını, zorunlu açıklamalar olarak belirtmektedir. Böylece kilit denetim konularına ilişkin açıklamaların yalnızca finansal tablolarda açıklanan konuların bir tekrarı olmadığı net bir şekilde ifade edilmektedir. Ancak finansal tablolardaki açıklamalara atıfta bulunulması, bilgi kullanıcılarının finansal tablolar hazırlanırken yönetimin konuyu nasıl ele aldığını daha iyi anlamalarını sağlayabilecektir. (BDS 701, 2022, s.21-22) Bu nedenle KDK ile ilgili açıklamalar kapsamında, finansal tablolarda yapılan ilgili açıklamalara atıf yapılmasının, bilgi kullanıcılarına sunulacak bilginin kalitesini artırabileceği ve kurumsal raporlama tedarik zinciri açısından bütüncül bakış açısının sağlanmasını ve denetçi raporlarının finansal tablolara bağlantılı daha faydalı bilgi sunulmasını destekleyebileceği düşünülmektedir. Bu bakış açısıyla KDK'larla ilişkiler kapsamında finansal tablo açıklamalara atıf yapılması yine uygulama kısmında araştırılacak konular arasında yer almaktadır.

KDK'ların hem açıklamalarının içeriğinde hem de açıklamalar yapılırken kullanılan dilin niteliğinde özenli davranılmalıdır. Standartta denetime özgü terimlerin çok fazla kullanılmamasıyla anlaşılabilirliğin artabileceği ifade edilmektedir. (BDS 701, 2022, s.20) Bu anlamda yalın, sade bir dilin tercih edilmesi uygun olacaktır.

Bilindiği gibi tüm denetim sürecinin etkinliğinde üst yönetimle etkili bir iletişimin sağlanması önem taşımaktadır. KDK'ların belirlenmesi ve bu konularda görüşmelerin sağlanması da denetçilerin üst yönetim ile iletişimlerinin gücünü önemli ölçüde artırabilecektir.

Denetim sürecinin iletişim gücü açısından fark yaratabilecek olan KDK belirlenmesi ve açıklanması süreci aynı zamanda doğrudan finansal tabloları ya da faaliyet raporlarını da etkileyebilecektir. Standartta bu süreçte yönetimin, KDK'nın denetçi raporunda bildirilecek olması dolayısıyla, ona ilişkin yeni ya da genişletilmiş açıklamaların finansal tablolara ya da yıllık faaliyet raporuna dahil edilmesine karar verebilecekleri belirtilmektedir. (BDS 701, 2022, s.21) Bu önemli açıklama bağımsız denetim raporlama süreci ile finansal raporlaması ve faaliyet raporlaması sürecindeki bağlantıyı ve olması gereken güçlü etkileşimi ifade etmektedir. Ancak böylesine güçlü ilişkilerin kurulduğu ve bu ilişkilerin gözetildiği, bütüncül bir bakış açısıyla tüm

raporlama süreçlerinin gereksinimleri karşılayabilmeleri mümkün olacaktır. Denetçi raporları da tüm süreci tamamlayan kritik bir konumda bulunmakta, güvenilirlik ve şeffaflıkla ilgili önemi giderek artan fonksiyonları gerçekleştirmektedir. Bu nedenle bağımsız denetçi raporlarının kurumsal raporlama tedarik zincirinde değer yaratabilecek şekilde, koşullardaki hızlı değişimler paralelinde sürekli gelişmesi gereği açıktır.

Literatür Taraması

Çalışmada daha önce de ifade edildiği üzere, 2017 yılından itibaren finansal raporların bağımsız denetçi raporlarında KDK bölümüne yer verilmeye başlanmasıyla birlikte KDK'larla ilgili pek çok akademik çalışma gerçekleştirmiştir ve gerçekleştirilmeye devam etmektedir. Dolayısıyla konuyu farklı açılardan ele alarak değer yaratmış olan önemli çalışmalarla kapsamlı hale gelen söz konusu literatür, gelişmeye devam etmektedir.

Bağımsız denetçi raporlarına KDK eklenmesi başta olmak üzere diğer tüm değişiklikler, sadece şekilsel standartlar gereği yapılan değişiklikler değil tüm raporlama zincirinin bütününde değer yaratacak bir anlayış değişikliği sonucudur ve bu amaca hizmet edecek şekilde tasarlanmalıdır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu anlayış değişikliğini vurguladıktan sonra özellikle KDK'ların raporlama zincirlerine değer katması için finansal tablolarla ilişkisel bağının ve iletişim gücünün artırılması için öneriler geliştirilmesi gereği dikkati çekmiştir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmanın, raporlama zincirinde bağımsız denetçi raporlarının KDK'lar aracılığıyla finansal raporlarla ilişkili sunumunu ve gereksinim duyulan anlayış değişikliğine uygun bir anlatımla sunumunu analiz ederek literatüre katkı sağlaması hedeflenmiştir. Kısaca, bu çalışmada bütüncül bir bakış açısıyla KDK açıklamalarının günümüz koşullarında farklılaşan raporlama süreçlerinde nasıl değer yaratabileceği incelenmekte ve raporlama süreçlerinin ilişkisel bağlantısıyla, bütüncül bakış açısının önemi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda literatür araştırması kapsamında sadece bu konuya en yakın konularda incelemelerin yapıldığı çalışmalar ele alınmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 1'de literatürdeki ilgili çalışmaların ana temalar çerçevesinde sınıflandırması yer almaktadır. Ardından çalışmalara ilişkin genel açıklamalar yer almaktadır.

Tablo 1

Literatürdeki İlgili Çalışmalar

KDK açıklamalarının denetçiler ve diğer ilgili taraflar üzerinde etkisine ilişkin çalışmalar		
<i>Yazar/ Yazarlar</i>	<i>Yıl</i>	<i>Makale Başlığı</i>
Sarısoy, Ö., ve Kepçe, N.	2019	Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konularına Yer Verilmesi ve Beklenti Farkları.
Gold, A., Heilmann, M., Pott, C.ve Rematzki, J.	2020	Do key audit matters impact financial reporting behavior?
Acar M., Temiz H., ve Durmaz Ş	2020	Kilit denetim konularının denetim raporlarının bilgilendiriciliği ve güvenilirliği üzerindeki etkisi: Profesyonel olmayan yatırımcılar üzerine bir araştırma.
Moroney, R., Phang, S. Y. ve Xiao, X.	2021	When do investors value key audit matters?
Fera, P., Pizzo, M., Vinciguerra, R.ve Ricciardi, G.	2021	Sustainable corporate governance and new auditing issues: a preliminary empirical evidence on key audit matters.
KDK açıklamaları ve denetim kalitesi ile ilgili çalışmalar		
<i>Yazar/ Yazarlar</i>	<i>Yıl</i>	<i>Makale Başlığı</i>
Segal, M.	2019	Key audit matters: insight from audit experts.
Kitiwong, W. ve Sarapaivanich, N.	2020	Consequences of the implementation of expanded audit reports with key audit matters (KAMs) on audit quality.
Grosu, M., Robu, I. B. ve Istrate, C.	2020	The Quality of Financial Audit Missions by Reporting the Key Audit Matters.
Çeltikci, N. P. ve Atay, M. S.	2021	Kilit Denetim Konuları (KDK) Standardı Uygulaması İle Bağımsız Denetim Kalite İlişkisi Üzerine Bir Araştırma
Nguyen, L. A. ve Kend, M.	2021	The perceived impact of the KAM reforms on audit reports, audit quality and auditor work practices: stakeholders' perspectives.
Rautiainen, A., Saastamoinen, J., ve Pajunen, K.	2021	Do key audit matters (KAMs) matter? Auditors' perceptions of KAMs and audit quality in Finland.
Suttipun, M.	2021	Impact of key audit matters (KAMs) reporting on audit quality: evidence from Thailand.
KDK açıklamalarında kullanılan dil ve okunabilirlikle ilgili çalışmalar		
<i>Yazar/ Yazarlar</i>	<i>Yıl</i>	<i>Makale Başlığı</i>
Sirois, L. P., Bédard, J., ve Bera, P.	2018	The informational value of key audit matters in the auditor's report: Evidence from an eye-tracking study.
Tas O., Mert H., ve Varcan Baskaya A.	2019	Key audit matters of independent audit reports and a research on implementations.
Keskin, D.A., Tutar, S., Öktem, B. ve Akçay, B.	2020	Arı Okunabilirlik Endeksine Göre Cinsiyetin Kilit Denetim Konularinin Okunabilirliği Üzerine Etkisi: Sektörel Bir İnceleme.
Yalçın, N.	2020	Bölüm 5 Türkiye'de Bağımsız Denetim Raporlarının Okunabilirliğinin Kilit Denetim Konusu Paragrafı Üzerinde İncelenmesi. Türkiye Ekonomisi.
Atay, Ü. M. S. ve Çeltikci, G. N. P.	2021	Kilit Denetim Konuları (KDK) Bildirimlerinin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi: Borsa İstanbul (Bist-100) Şirketleri Üzerine Bir Araştırma.
BDS-701'in uygulanması ve süreçlere etkilerine ilişkin çalışmalar		
<i>Yazar/ Yazarlar</i>	<i>Yıl</i>	<i>Makale Başlığı</i>
Güleç, Ö. F.	2020	Muhasebe Meslek Mensupları Perspektifinden Bağımsız Denetimde Kilit Denetim Konuları.
Can, M. ve Çil Koçyiğit, S.	2020	BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı Uygulaması Üzerine Bir Araştırma.

Sarısoy ve Kepçe (2019) çalışmalarında kilit denetim konuları ve diğer değişikliklere ilişkin bağımsız denetim çıkar grupları arasında (bağımsız denetçilerin, işletme yöneticilerinin, aracı kurum yöneticileri ve bankaların kredi tahsis birimlerinde çalışan yöneticilerin) beklenti farkı olup olmadığını anket yolu ile topladıkları veri ile araştırmışlardır. Elde ettikleri verinin frekans dağılımlarına, ortalamalarına ve standart sapmalarına yer verilmiş, ayrıca Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Sonuçta incelenen gruplar arasında kilit denetim konularına

yönelik önemli beklenti farklarının olduğu görülmüştür. İncelenen gruplar arasında özellikle denetçiler ve aracı kurum yöneticileri arasında önemli fark görülmüştür. Araştırma sonucunda KDK'ların belirlenmesinin, denetçi yargısına bırakılması konusunda önemli beklenti farkları söz konusu olduğu belirlenmiştir.

Gold ve diğerleri (2020) gerçekleştirdikleri çalışmalarında, KDK uygulamalarının yöneticilerin davranışlarını etkileyip etkilemediğini, firma özelinde bilgilerin açıklanmasının etkisini araştırmışlardır. Deneysel tasarımın uygulandığı çalışmanın sonucunda KDK bildirimleri olduğunda yöneticilerin agresif finansal raporlama eğilimlerinin azaldığı görülmüştür. KDK'larda firma özelinde bilgilerin seviyesi ne olursa olsun, KDK açıklamalarının yönetimin agresif raporlama davranışını zayıflatarak, finansal raporlama kalitesinin değerini artırmada faydalı bir mekanizma olduğu ifade edilmiştir.

Acar ve diğerleri (2020) KDK'ların önemli bir bilgi kullanıcısı olan yatırımcıların karar alma süreçleri üzerindeki etkisini araştırmak için, anket yoluyla topladıkları veriye t testi uygulamışlardır. KDK'ların bilgi verme ve güvenilirliği artırma yönünü incelemiştir. Sonuçta KDK'ların profesyonel olmayan yatırımcı kararları üzerinde anlamlı etkisi olduğunu, KDK açıklanmasının yatırımcıların finansal tablolara veya bağımsız denetçiye olan güveni artırdığını belirtmişlerdir.

Moroney ve diğerleri (2020) KDK bildirimlerinin yatırımcının denetime ilişkin değer algısını ve denetçinin güvenilirliğini etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Tek yönlü varyans analizi kullanılan çalışmanın sonucunda eğer denetim firması dört büyüklükten denetime ilişkin değer algısının ve denetçinin güvenilirliğinin KDK bildirimleriyle arttığı ve yatırımcıların dikkatini yeni ve geniş mesajlara yönlendirdiği ifade edilmiştir.

Fera ve diğerleri (2021) çalışmalarında İtalya'da denetçi raporlarında açıklanan bilgiler ile yönetim mekanizmalarının kalitesi arasındaki ilişkiyi panel veri analizi yöntemiyle araştırmışlardır. Sonuçta yüksek kaliteli sürdürülebilir yönetim sistemlerine sahip firmaların denetim raporlarında daha az KDK açıklandığı ifade edilmiştir.

Segal (2019) çalışmasında KDK'ların bağımsız denetçi raporlarının şeffaflığını artırıp artırmadığını ve ortaya çıkan yeni riskleri denetçiler açısından incelemiştir. Güney Afrika'da yirmi denetçi ile yaptığı görüşmelerin analizi sonucunda, KDK bildirimleri ile daha fazla şeffaflık amacının gerçekleştirilmediği, maliyetlerin, potansiyel yükümlülüklerin arttığı ve risk yönetim politikalarına gereksinimin olduğu ifade edilmiştir (Segal,2019).

Kitiwong ve Sarapaivanich (2020) Tayland'da 2016 yılından beri uygulanan genişletilmiş raporlama kapsamında KDK bildirimlerinin denetim kalitesini artırıp artırmadığını araştırmışlardır. İki yılın verisi üzerinden uyguladıkları lojistik regresyon modeli sonucunda, KDK bildirimlerinin denetim kalitesini artırdığı yönünde zayıf kanıtlar elde etmişlerdir. Literatürde yer aldığı üzere, KDK bildirimlerin yasal risklerle ilgili sorumluluğu artırması ve dolayısıyla mesleki şüphecilğe dayalı daha fazla kanıt elde edilmesini gerektirmesi yönetim ve denetim komitesiyle görüşmeler yapılarak KDK belirlenmesi için daha fazla zaman harcanması gibi durumlar nedeniyle sonuçta, KDK bildirim uygulamalarının denetim kalitesini artırdığı belirtilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda şirket satın almaları ile ilgili KDK'ların daha bilgilendirici olduğu ifade edilmiştir.

Grosu ve diğerleri (2020) Bükreş Borsasında işlem gören şirketlerin 2016-108 yılları arası denetçi raporlarını inceleyerek, KDK bildirimleri sonrası uygulanışını ve finansal denetim misyonun kalitesini değerlendirmişlerdir. Lojistik regresyon analizi yaptıkları çalışmanın sonucunda, açıklanan KDK'ların sonraki

yıllarda gerçekleştirilecek denetimlere de yol gösterici olacağı ve bunun denetim kalitesini geliştirmede önemli olduğu belirtilmiştir.

Çeltikçi ve Atay (2021) bir diğer çalışmalarında KDK uygulaması ile denetim kalitesine ilişkin denetçi algılarını anket yoluyla araştırmışlar ve elde edilen veri R programında analiz etmişlerdir. Bağımsız denetçilere yapılan anket sonuçlarına göre KDK uygulamalarının risk değerlendirme (özellikle riske karşılık verme sürecinde) etkin bir şekilde ele alınmasının, kalite kontrol faaliyetleri kapsamında, denetim kalitesini olumlu yönde etkilediği sonucu ortaya konmuştur.

Nguyen ve Kend (2021) çalışmalarında Avusturalya'da KDK ile ilgili yeniliklerin denetim kalitesini nasıl etkilediğini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Yapılan nitel analiz sonucunda paydaş grupları arasında KDK'ların denetim kalitesini artırdığına ilişkin az bir fikir birliği olduğu sonucuna varmışlardır. Çalışma sonuçları, denetçilerin, düzenleyici ve standart koyucu kurumların KDK'ların maliyetli ve/veya zaman alıcı olduğunu kabul ettiklerini, dört büyüklerin yeniliklerin iç danışmanlık ve bağımsız gözden geçirmelerde değişimleri sağladığını ifade ettiklerini ve dört büyükler dışındaki denetim firmalarının müşterilerle etkileşimlerinin arttığını belirttiklerini göstermektedir.

Rautiainen ve diğerleri (2021) Finlandiya'da denetçilerin KDK'ların denetim kalitesi ve etkinliğe etkisine ilişkin kendilerine yönelik algılarını değerlendirmek için bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Faktör analizi ve regresyon analizi gerçekleştirdikleri çalışmanın sonucunda, denetçilerin KDK'ların denetim kalitesini artırdığını düşünmediklerini, ancak verimliliğe odaklanan denetçilerin, KDK'ların denetim sürecini daha akıcı hale getirdiğini düşündüklerini ortaya çıkartmışlardır. Çalışmalarında KDK süreçleri ve denetim çalışmasıyla ilgili etkinlik, riskler ve iş yükü olmak üzere üç faktör bulmuşlardır Ayrıca KDK'ların, denetim etkinliğini ve denetçiler ile yöneticiler arasındaki iş birliğini sağladığını belirtilmiştir.

Suttipun (2021) çalışmasında Tayland Borsası'nda işlem gören şirketlerde KDK raporlaması ile denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. 400 rapordan oluşan veriyi betimsel yöntemlerle analiz ederek, korelasyon matrisi ve çoklu panel analizi kullanmıştır. Çalışmanın sonucunda, KDK raporlaması ile denetim kalitesi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca denetim kalitesi üzerinde deneyimin, denetim firması büyüklüğünün, denetçi bağımsızlığının, şirket büyüklüğünün ve işletme risklerinin etkisi olduğu ifade edilmiştir.

Sirois ve diğerleri (2018) çalışmalarında KDK açıklamalarının finansal tabloların analizinde kullanıcıların bilgi edinimine etkilerini göz takibi teknolojisiyle araştırmışlardır. Lisansüstü öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda, KDK açıklamalarının yer aldığı denetçi raporlarına nispeten daha fazla dikkat ettikleri, bununla birlikte denetçi raporlarında birçok KDK açıklandığında katılımcıların finansal tabloların kalan kısımlarına daha az dikkat ettikleri ifade edilmiştir.

Taş ve diğerleri (2019) BDS 701'in uygulanmasını, içerik ve detaylar açısından 2017-2018 yılları raporlarını karşılaştırarak incelemişlerdir. Sonuçta KDK'larda sektörel bazda ağırlıklı olmak üzere, benzer konuların öne çıktığı ve bu konuların ele alınışı ve açıklamalarında daha çok genel ifadelerin kullanıldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda KDK seçim ve ele alınışında standardın hedefine ulaşacağını beklendiğini, gerçekleştirilecek açıklamalarda genel ifadeler yerine ilgili şirket için özel açıklamalara yer verilmesiyle, bilgi kullanıcılarının ihtiyacını karşılama açısından etkinlikten söz edilebileceği ifade edilmiştir.

Keskin ve diğerleri (2020) çalışmalarında KDK'ların okunabilirliğinin denetçinin cinsiyetine ve sektöre göre değişip değişmediğini, okunabilirlik endekslerinden ARI endeksi ile incelemişlerdir. Bu amaçla imalat, bankacılık, telekomünikasyon sektörlerinden 54 bağımsız denetçi raporu incelenmiştir. Sonuçta, kadın sorumlu denetçiler tarafından hazırlanan kilit denetim konularının ve bankacılık sektöründen raporların kilit denetim konularının okunabilirliklerinin daha zor olduğu belirtilmiştir. Ayrıca görüş açısından bir değerlendirme yapıldığında sınırlı olumlu görüş içeren raporların kilit denetim konularının okunabilirliğinin daha zor olduğu ifade edilmiştir.

Yalçın (2020) çalışmasını bağımsız denetçi raporlarının okunabilirliğinin ölçülmesi ve okunabilirlik düzeyini etkileyen etmenlerin araştırılması amacıyla gerçekleştirmiştir. Bu amaçla, BIST İmalat sektöründe faaliyet gösteren 158 işletmenin 2017-2019 KDK paragrafları üzerinde bir okunabilirlik ölçütüne göre (Flesch Reading Ease Index) inceleme yapmıştır. Sonuçta örneklemdaki raporlarda okunabilirliğinin “oldukça zor okuma” düzeyinde olduğu, denetimi gerçekleştiren firma dört büyüklerden ise okunabilirlik düzeyinin arttığı, tam tersi denetim görüşünün olumlu görüşten farklı olması ve KDK sayısının artması halinde ise okunabilirliğin azaldığı ifade edilmiştir.

Atay ve Çeltikçi (2021) çalışmalarında KDK bildirimlerinin işletmenin içinde bulunduğu şartlarla ilişkilendirilerek açıklanması gerektiği ama KDK bildirimlerinin standartlaşmasıyla daha bilgilendirici olma amacından uzaklaşabileceği yönündeki dile getirilen endişelerden yola çıkarak BIST-100 şirketleri üzerinde bir içerik analizi gerçekleştirmişlerdir. Sonuçta, yıl bazlı geçişlerde KDK'ların standartlaşmış raporların bu nedenle değerinin azalacağı yönündeki endişelerin varlığına ilişkin bulgulara ulaşılmışsa da işletme bazlı geçişlerde sektöre/denetime özgü bildirimlerin varlığının önemli düzeyde olduğu, ama bu sayının her geçen yıl azaldığı belirlenmiştir.

Güleç (2019) çalışmasında BDS 701'in gelişimi ve uygulama alanını, anket yoluyla toplanan veriye uyguladığı faktör analizi ile muhasebe meslek mensupları perspektifinden incelemiştir. Sonuçta katılımcıların büyük bir kısmı, KDK bildirimlerinin denetim kalitesine olumlu katkı sağlayacağı ve KDK'larla birlikte bağımsız denetçi raporlarının daha şeffaf, güvenilir ve iletişim değeri yüksek raporlar olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, katılımcılar ayrıca, KDK bildirimlerinin denetçi üzerinde cezai, hukuki ve maliyet anlamında baskı unsurları oluşturabileceğini ve denetçinin iş yükünü artıracığını ama denetim raporlarının yayınlanması sürecinin olumsuz etkilenmeyeceğini belirtmişlerdir.

Can ve Çil Koçyiğit (2020) çalışmalarında standart oluşturanların standarttan beklenti ve hedefleri, kullanıcıların ve akademik çevrelerin bazı olumsuzluklara yönelik eleştirileri dikkate alınarak gerçekleştirdikleri anket ile denetçilerin, BDS-701 uygulamasına yönelik hedef ve endişeleri ifade eden görüşlere hangi oranda katılıp katılmadıklarını araştırmışlardır. Tek yönlü varyans analizi yöntemi kullanılan çalışmanın sonucunda, katılımcıların, genel olarak standardın uygulamasının olumlu sonuçlar vermesini beklediklerini, bununla birlikte az da olsa bazı konularda endişelerinin olduğu belirtilmiştir.

BIST-30 Şirketlerine Yönelik Araştırma

Çalışmada BIST-30 endeksinde⁴ yer alan şirketlerin 2020 yılı bağımsız denetçi raporlarında yer alan KDK'ların içerikleri analiz edilmiştir. 2020 yılı finansal raporlarına ilişkin bağımsız denetçi raporları KAP'tan elde edilmiştir. Elde edilen bulgular Excel'de kodlanarak, belirlenen boyutlar kapsamında frekans ve yüzdeleri analiz edilerek değerlendirilmiştir. İçerik analizi hem betimsel analiz hem nitel analiz olarak gerçekleştirilmiştir. Bir başka ifadeyle niceliksel bulgular yanı sıra metin analizleri ile elde edilen bulgular birlikte değerlendirilmiş ardından durum belirlemesi yapılarak, öneriler oluşturulmuştur.

Bilindiği gibi bağımsız denetçi raporlarında KDK'lara yer verilmesiyle daha açıklayıcı bilgi sunulması, denetim sürecinin anlaşılmasını sağlayacak bilgiler verilmesi amaçlanmaktadır. Ancak KDK açıklanması ile ilgili gereksinimi oluşturan bakış açısı, raporlama süreçlerindeki değişime paralel değişimlerin, bütüncül bir bakış açısıyla bağımsız denetçi raporlarında da gerçekleşmesini gerektirmektedir. Bu nedenle KDK'larla, bağımsız denetçi raporlarında yer alan açıklamaların raporlama süreçleriyle bütünleşik bir yaklaşımla daha kaliteli bilgiler sunmakta büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Bağımsız denetçi raporları, sadece denetçinin görüşünü içeren ve raporlama zincirinden kopuk, yalnızca düzenlemelerinin gereklilikleri ile şekillenmiş raporlar olmamalıdır. Finansal tablolarla bağlantıların, raporlama tedarik zincirindeki güçlü etkileşimlerinin bilgi kullanıcılarına sunulması, işletmeye özgü durumların raporlara yansımış olması daha açıklayıcı bilgi sunmanın yanında raporlama süreçlerinde değer yaratacaktır. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere uygulamaya yönelik incelemeler yapıldığında, KDK'lar kapsamında standartlaşım amacından uzaklaşabilen açıklamaların yer alabildiği, yalnızca denetimde nasıl ele alındığı ile ilgili uygulanan denetim yordamlarının sıralandığı görülebilmektedir. Bu nedenle mevcut uygulama örneklerinin derinlemesine incelenmesi gereği oluşmuştur.

Çalışmada bu bağlamda BIST-30 endeksinde yer alan şirketlerin 2020 yılı bağımsız denetçi raporlarında yer alan KDK'ların içeriklerinin incelenmesiyle, raporlama süreçlerinde değer yaratabilecek şekilde değişimlerine yönelik öneriler oluşturulması temel amaçtır.

Bu amaç çerçevesinde söz konusu şirketlerin bağımsız denetçi raporlarının KDK bölümlerinde aşağıdaki konular araştırılmıştır:

- KDK'lar ile ilgili finansal tablo dipnotlarına yapılan atıflar
- KDK'nın denetimde nasıl ele alındığı ile ilgili açıklamaların içerikleri

Yapılan içerik analiziyle vurgulanan değerlendirme sonuçları ve oluşturulan öneriler, tüm raporlama süreçlerinde değer yaratılması açısından önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında BIST-30 endeksinde yer alan şirketler üzerinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bilindiği gibi BIST-30 endeksi işlem hacmi ve piyasa değeri en yüksek otuz şirketin hisse senetlerinin performanslarının ölçülmesi sonucu oluşmaktadır. (BİST-30 Endeksi, 2020) Dolayısıyla çalışmada yatırımcılar açısından önem taşıyan şirketler yer almaktadır. Söz konusu şirketlerin finansal raporları ve bağımsız denetçi raporlarında yer alan bilgiler, bilgi kullanıcıları için özellikle önem taşımaktadır. Dolayısıyla açıklanan bilgilerin önemine bağlı olarak çalışmanın amacına yönelik bir grubu temsil etmektedirler. Bu nedenle çalışmada, BIST'te bilgi kullanıcıları açısından dikkat çeken bu 30 şirketin bağımsız denetçi raporlarının içerikleri derinlemesine analiz

⁴ 31 Ocak 2022 tarihi itibarıyla BIST-30 endeksinde yer alan şirketler incelenmiştir.

edilmiştir. Çalışmanın amacı bir genelleme taşımamakla birlikte, raporlama süreçlerinde bağımsız denetçi raporlarında KDK'lar ile birlikte değer yaratılması için öneriler oluşturarak, süreçlerin iyileştirilmesine katkı sağlamaktır. BIST-30 endeksinin tercih edilmesi amaca yönelik olmakla birlikte çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Daha sonraki çalışmalarda, kapsam genişleterek incelemeler yapılabilir. Ayrıca daha sonraki çalışmalarda bu çalışmanın bulgularıyla KDK'ların açıklanmasıyla ilgili ortaya konulacak önerilerin uygulamada yıllar itibarıyla gerçekleştirilmesinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi önerilmektedir. Bu çalışmada içeriklerin incelemesiyle önerilerin geliştirilmesi amaçlandığı için karşılaştırmanın yapılamaması bir diğer sınırlılığı oluşturmaktadır.

Bulgular

Yapılan içerik analizi kapsamında, öncelikle söz konusu şirketlerin 2020 yılı bağımsız denetçi raporlarında, genel bilgiler bağlamında; denetimi gerçekleştiren firmalar, görüş türleri, açıklanan KDK sayıları ve KDK konuları incelenmiştir. Genel bilgiler kapsamında bulgular şu şekilde özetlenebilir:

- 28 Şirketin finansal tabloları 2020 yılında 4 büyükler olarak adlandırılan denetim firmaları tarafından denetlenmiş, yalnızca 2 şirket 4 büyükler dışında farklı 2 denetim firması tarafından denetlenmiştir.
- 23 şirketin 2020 yılı bağımsız denetçi raporlarında olumlu görüş açıklanırken, 7 şirketin raporunda ise şartlı (sınırlı) olumlu görüş açıklanmıştır.
- 30 şirketin 2020 yılı bağımsız denetçi raporlarının hepsinde en az 1 en çok 4 KDK olmak üzere toplam 67 KDK açıklanmıştır. KDK sayılarına göre dağılım incelendiğinde; 7 bağımsız denetçi raporunda 1'er KDK, 12'sinde 2'şer KDK, 8'inde 3 KDK, 3'ünde ise 4 KDK açıklandığı tespit edilmiştir.
- KDK'lar konularına göre incelendiğinde, açıklanan konular 17 ana başlık altında sınıflandırılmış ve en fazla "Hasılat" ile ilgili konuların KDK olarak açıklandığı görülmüştür. En fazla KDK açıklanan diğer iki konu ise "TFRS 9 Finansal Araçlar, Kredi ve Alacaklarda; Sınıflama ve Değer Düşüklüğü" ve "Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Muhasebeleştirme/Değer Düşüklükleri/Yeniden Değerleme" konularıdır. Aşağıdaki Tablo-2'de KDK konularının sınıflandırmaya göre sayıları yer almaktadır.

Tablo 2

İncelenen KDK'ların Konularına Göre Sayıları

KDK Konusu	Sayı
Hasılat	12
TFRS 9 Finansal Araçlar, Kredi ve Alacaklarda; Sınıflama ve Değer Düşüklüğü	11
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Muhasebeleştirme/Değer Düşüklükleri/Yeniden Değerleme	10
Emekli Sandığı Yükümlülükleri	7
Karşılıklar ve Koşullu Borçlar	5
Ertelenmiş Vergi Varlıkları	4
Ticari Alacaklar	3
Stoklar	2
Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Gerçeğe Uygun Değerlerinin Belirlenmesi	2
Riskten/Nakit Akış Riskinden Korunma	2
Aktifleştirilen Geliştirme Maliyetleri	2
Aktifleştirilen Maden Varlıkları	2
Borçlanma Maliyetlerinin Aktifleştirilmesi	1
İşletme Birleşmeleri	1
Özkaynak Yöntemi ile Muhasebeleştirilen Yatırımlar	1
TFRS 16 Kiralamalara İlişkin İşlemler	1
Finansal Yatırımlar	1
TOPLAM	67

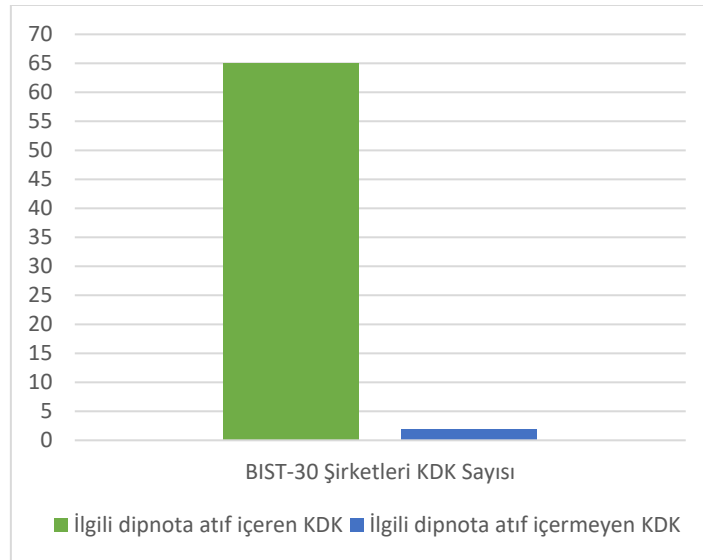
Buna göre yapılan metin analizinde söz konusu raporlarda en fazla görülen hasılat ile ilgili KDK'ların genellikle, konunun sektörel özelliklere bağlı karmaşık süreçler içermesi ve özellikle dönemsellik açısından kontrollerin önem taşıması olduğu görülmektedir. TFRS 9 Finansal Araçlar, Kredi ve Alacaklarda; Sınıflama ve Değer Düşüklüğü ile ilgili konuların neden KDK olduklarında en çok yargı tahmin ve varsayımlara dayanan konular olmaları, zarar karşılıklarının önemli büyüklüklerde olması ve makro-ekonomik beklentiler nedenlerine yer yerildiği tespit edilmiştir. Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Muhasebeleştirme/Değer Düşüklükleri/Yeniden Değerleme konularında neden KDK olduklarında özellikle tahmin ve varsayımların kullanımı, karmaşık hesaplamaların gerekmesi gibi nedenler yer almaktadır.

Daha önce standartlarda yer alan ifadelerle açıklandığı üzere KDK'lara ilişkin süreç finansal tablolar ve hatta faaliyet raporlarıyla ilişkilidir. Bilgi kullanıcılarının gereksinimlerinin karşılanabilmesi için bu ilişkinin güçlendirilerek ortaya konması gerekmektedir. Bu nedenle bağımsız denetçi raporlarının, raporlama süreçlerinden ayrı, nasıl bir denetim süreci sonunda olduğu konusunda bilgileri açıklamadan, sadece

denetçinin görüşünün ifade edildiği bir anlayıştan uzak bir yapıda hazırlanması gerekmektedir. Buna göre bağımsız denetçi raporlarının, finansal raporlar ile ilişkisini de sunan bir anlayışla hazırlanmasında, KDK olarak açıklanan konuların finansal tabloların ilgili dipnot referansları ile açıklanması, süreci aydınlatmaya yönelik farklı ifadelerin ve mevcut koşulları yansıtan bir anlatımın kullanılması önem taşıyacaktır. Ayrıca KDK belirleme süreci ile ilgili yönetimle yapılan görüşmelerin finansal tablolarda yer alacak açıklamaların kalitesinin artırılmasında oldukça önemli olacağı düşünülmektedir.

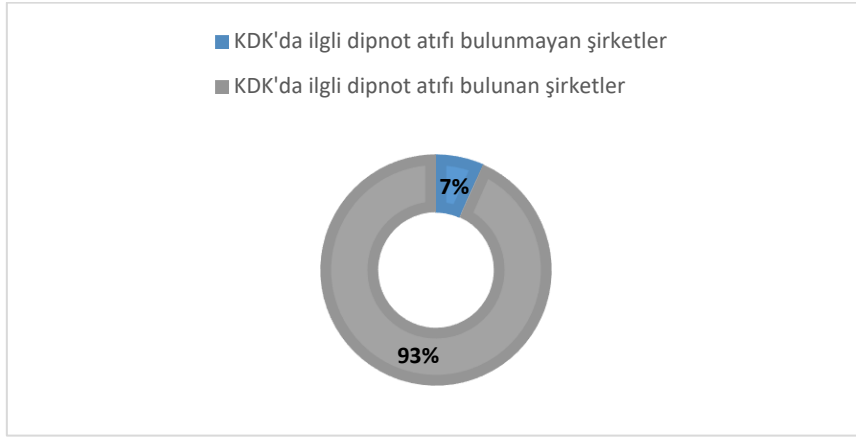
BDS-701’de, bağımsız denetçi raporunun KDK bölümünü o konunun neden KDK olarak belirlendiğine ve denetimde ele alınışı ile ilgili bilgiler dışında eğer varsa finansal tablo açıklamalarına ilişkin atfı da içereceği belirtilmektedir. (BDS 701, 2022, s.9) Bu doğrultuda çalışmada genel bilgilerin incelenmesi ardından, ilk önce KDK’larda, finansal tablo dipnotlarına atf yapıp yapılmadığı, dipnotlara ilişkin bilgilerin nasıl açıklandığı incelenmiştir.

BIST-30 endeksinde yer alan şirketlerin 2020 yılı bağımsız denetçi raporlarında açıklanan toplam 67 KDK’nın 65’inde finansal tablolardaki ilgili dipnotlar belirtilmektedir. Aşağıdaki Şekil 2’de bu sayılar yer almaktadır.

Şekil 2. BIST-30 Endeksinde Yer Alan Şirketlerin 2020 Yılı Bağımsız Denetçi Raporlarında Yer Alan KDK’ların, İlgili Dipnot Atfı İçermelerine Göre Dağılımları

Açıklanan 67 KDK’nın, ilgili dipnotla ilgili atf yapılmayan yani herhangi bir bilgi içermeyen 2 KDK’nın, bağımsız denetçi raporlarında sadece 1 KDK açıklanmış 2 farklı şirket (yüzde 7) olduğu belirlenmiştir. Buna göre, 30 Şirketin 28’inin (yüzde 93) bağımsız denetçi raporunda açıklanan KDK’larda, ilgili dipnota ilişkin bilgi verilirken, söz konusu şirketlerden yalnızca 2 şirketin dipnotlara ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır. Aşağıda yer alan Şekil 3’de bu durum oransal olarak gösterilmektedir.

Şekil 3. BIST-30 Endeksinde Yer Alan Şirketlerin, 2020 Yılı Bağımsız Denetçi Raporlarındaki KDK'ların İlgili Dipnot Bilgisi İçerme/İçermeme Oranları

28 şirketin bağımsız denetçi raporunda açıklanan 65 KDK'da yer verilen dipnot atıflarına metin içinde nasıl yer verildiğinin de farklılık gösterdiği tespit edilmiştir:

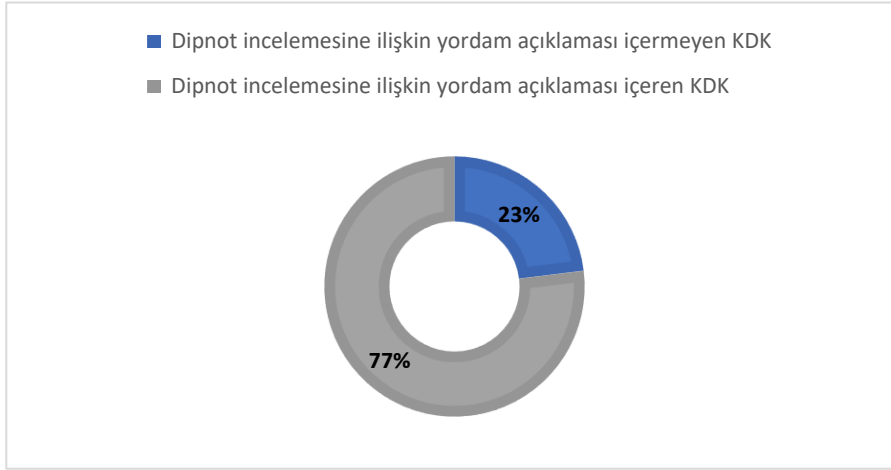
- 8 şirketin bağımsız denetçi raporunda açıklanan toplam 23 KDK'nın hepsinde dipnotlara atıfları, ilgili KDK'nın başlığında belirtilmektedir. Diğer 20 şirketin bağımsız denetçi raporunda, konunun neden KDK olduğu açıklanırken mutlaka ilgili dipnota atıfa yer verilmiştir. Hatta söz konusu 8 şirketin raporları içinde 4 KDK açıklanan bir rapordaki KDK'ların 3'ünde hem başlıkta hem de neden kısmında ilgili dipnotlara atıf yapılmıştır.

Aşağıda yer alan Şekil 4'de ise KDK sayılarına göre dipnot atıflarının KDK başlığında ya da KDK belirlenme bölümünde bulunmasına göre dağılım yer almaktadır.

Şekil 4. BIST-30 Endeksinde Yer Alan Şirketlerin 2020 Yılı Bağımsız Denetçi Raporlarındaki KDK'ların, Dipnot Atıflarının KDK Başlığında ya da KDK Belirlenme Bölümünde Bulunmasına Göre Dağılımları

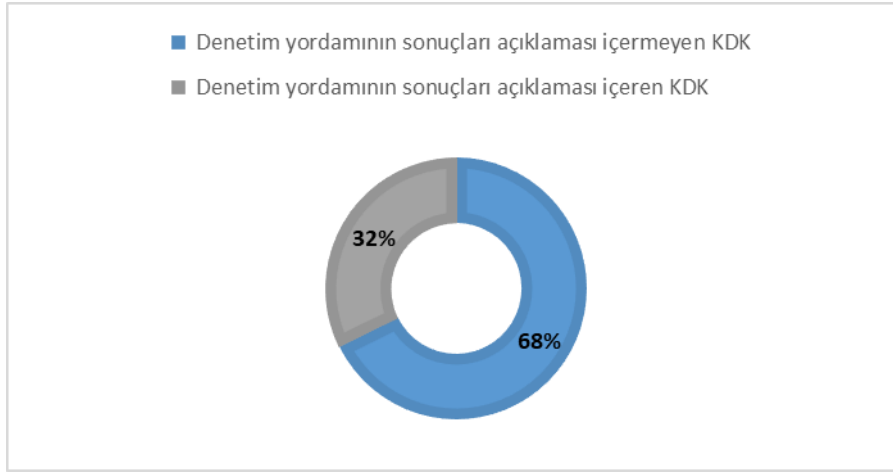
- 65 KDK'nın 50'sinde KDK (yüzde 77) olarak belirlenen konunun denetim sürecinde nasıl ele alındığı ile ilgili bölümünde, uygulanan denetim yordamları arasında dipnot açıklamalarının değerlendirildiğine yer verilmiştir. Geriye kalan 15 KDK (yüzde 23) toplam 11 şirkete aittir. Şirket özelinde incelendiğinde bunlardan 2 şirketin bağımsız denetçi raporlarında 2'ser KDK açıklanmış ve hiçbirinde uygulanan denetim yordamları arasında dipnot açıklamalarının değerlendirildiğine ilişkin bir ifadeye yer verilmemiştir. Diğerlerinde birden fazla KDK açıklanmış ve yalnızca bazılarında söz konusu yordamlara yer verilmiştir. Aşağıda yer alan Şekil 5'de bu oranlar gösterilmektedir.

Şekil 5. BIST-30 Endeksinde Yer Alan Şirketlerin 2020 Yılı Bağımsız Denetçi Raporlarındaki KDK'ların, Dipnot İncelenmesine İlişkin Yordam Açıklaması İçerme/İçermeme Oranları

Daha önce standartlarda yer alan ifadelerle açıklandığı üzere, KDK'nın denetimde nasıl ele alındığı açıklanırken; denetçinin yaklaşımının veya verdiği karşılığın, KDK ile en çok ilgili yönlerine, denetim yordamları ile ilgili bir değerlendirme, yordamların sonuçları, kilit gözlemler gibi unsurlara yer verilebileceği belirtilmişti. Bu belirleme denetçinin yargısına bağlı olarak şekillenecektir. (BDS 701, 2022, s.23) Bu çerçevede çalışma da ikinci olarak, **KDK'ların denetimde nasıl ele alındığına ilişkin bölümlerin içerikleri** metin analizi yoluyla incelenmiş ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

- 30 Şirketin bağımsız denetçi raporunda yer alan toplam 67 KDK'nın hepsinde denetimde nasıl ele alındığı açıklanırken, süreçte uygulanan denetim yordamlarına yer verilmiştir.
- 4 şirketin bağımsız raporunda açıklanan 7 KDK'nın tümünde, uygulanan denetim yordamlarının uygulanışına ya da sonuçlarına değinilmeden, anlatım şeklinde ifadeler kullanılmadan sadece sıralanarak açıklandığı görülmüştür. Bunlar dışındaki raporlarda yordamlar anlatım şeklinde ifade edilirken özellikle 7 şirketin raporunda açıklanan 17 KDK'nın hepsinin yordamlarının uygulanışıyla ilgili oldukça detaylı ifadeler içerdikleri belirlenmiştir.
- Uygulanan denetim yordamları dışında, Sadece 7 şirketin bağımsız denetçi raporlarında açıklanan 21 KDK'nın (yüzde 32) denetim sürecinde nasıl ele alındığına ilişkin bölümde uygulanan yordamların açıklanması dışında yordamların sonuçlarına ilişkin ifadelerle yer verildiği tespit edilmiştir. Diğer 23 Şirketin 44 KDK'sında (yüzde 68) bu gibi ifadeler bulunmamaktadır. Aşağıda yer alan Şekil 6'da bu belirleme oransal olarak yer almaktadır.

Şekil 6. BIST-30 Endeksinde Yer Alan Şirketlerin 2020 Yılı Bağımsız Denetçi Raporlarındaki KDK'ların, Nasıl Ele Alındığı Bölümünde Sonuç Bulunma/Bulunama Oranları

- KDK ile ilgili uygulanan denetim yordamlarının sonuçlarına 7 şirketin bağımsız denetim raporunda nasıl yer verildiği metin içeriklerinden derinlemesine analiz edildiğinde ise 6'sının tüm KDK'larının ilgili bölümlerinde, denetim yordamlarının belirtilmesi ardından, çok benzer şekillerde sonuçta “...önemli bir bulgumuz olmamıştır/önemli bir bulguya rastlanmamıştır” gibi ifadelerle yer verildiği görülmektedir.
- Söz konusu 7 şirketten kalan bir şirketin bağımsız denetçi raporunda ise denetim yordamlarının sonuçlarının açıklanmasında daha özgün bir anlatım tercih edildiği görülmektedir. Söz konusu raporda 4 KDK yer almaktadır. Bunların 2'sinin denetim yordamlarının sonucunda yönetimin konuya ilişkin muhakemelerinin makul bulunduğu, 1'inde ise yönetimin hesaplama yöntemleri ve varsayımlarının makul bulunduğu ifade edilmektedir. Diğerinde ise denetimi önemli ölçüde etkileyecek bir bulguları olmadığı ifade edilmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yaşadığımız dönemde bilgi kullanıcılarının gereksinimlerinin değişmesiyle birlikte işletmelerin raporlama süreçleri de değişip gelişirken ve hatta muhasebenin bile tanımını bir bilgi sistemi olmanın ötesinde şekillenirken, bağımsız denetçi raporlarının da raporlama süreçlerinin güvence fonksiyonunu üstlenen bir parçası olarak değişmesi kaçınılmazdır. Bu bakış açısıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır ve mevcut uygulamaların en önemlilerinden biri KDK'ların bağımsız denetçi raporlarında açıklanmasıdır. KDK'ların bağımsız denetçi raporlarında açıklanmasını yalnızca bir düzenleme olarak görmeyerek, ilgili açıklamaların kurumsal raporlama tedarik zincirinde değer yaratan bir fonksiyonu olduğunun vurgulanması ve KDK'ların amaçlarına yönelik açıklanması için önerilerin oluşturulması önem taşımaktadır. Çünkü KDK'ların bağımsız denetçi raporlarına en son eklenen yeni bölüm olarak böylesine önemli bir fonksiyonu üstlenebilecekken uygulamada standart metinlere dönüşüp amacından uzaklaşabildiği görülmektedir. Bu nedenle yapılan analiz ile durum tespiti yapılarak öneriler sunulmaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere, ileride yapılacak olan çalışmalarda bu öneriler bağlamında, yıllar itibarıyla değişimin olup olmadığının karşılaştırmalı olarak incelenmesi önerilmektedir.

Çalışmada incelenen iki temel konudan önce açıklanan genel bilgiler kapsamında KDK'lar konularına göre sınıflandırılmış olarak bulgularda açıklanmıştır. Bu bağlamda en fazla açıklanan KDK konularının ilgili bölümleri üzerinde yapılan metin analizleri sonucunda, standartta belirtilen ölçütlerin göz önüne alındığı ve özellikle tahmin ve varsayımların bulunduğu, karmaşık işlemler içeren, yönetimin önemli yargılarda bulunduğu alanların ve dönem içinde gerçekleşen önemli olay veya işlemlerin denetime olan etkilerini de göz önünde bulundurarak belirlemelerin yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada öncelikle **finansal tablo dipnotlarına atıf yapılıp yapılmadığı, dipnotlara ilişkin bilgilerin nasıl açıklandığı incelenmesi** sonucunda, BIST-30 şirketlerinin 2020 yılı bağımsız denetçi raporlarında açıklanan toplam 67 KDK'nın 2'si hariç tümünde yani yüzde 93'ünde ilgili dipnotlara atıf yapılmış olduğu görülmektedir. Bu şekilde finansal tablolarla bağlantının vurgulanmasıyla finansal tabloların analizlerinde özellikle önem taşıyabilecek olan açıklamaların bağımsız denetçi raporlarında işaret edilmesinin, değer yaratımı açısından önemli olduğu düşünülmektedir. BDS-701'de mümkün olan her koşulda KDK'larda dipnotlara atıf yapılması gereği vurgulanmaktadır. Standartta da belirtilen bu açıklamanın zaten yüksek bir oranda uygulandığı görülmektedir. Dipnotlara atıfa nasıl yer verildiği incelenmiştir. KDK başlığında ya da konunun neden KDK olduğuna ilişkin açıklamalarda mutlaka bulunduğu, bazen konunun denetimde nasıl ele alındığında da yer aldığı görülmektedir. Başlıkta yer verilmesinin bilgi kullanıcıları açısından daha dikkat çekici olabileceği, ilgili açıklamaları kısaltarak anlaşılabilirliği artırabileceği düşünülebilir, ancak bunun sadece 8 bağımsız denetçi raporunda tercih edildiği görülmektedir. Bu noktanın denetçiler tarafından anlatım dilinin sadeliği ve standart ifadelerin azaltılması açısından değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca literatür taramasında detaylarıyla yer verilen Sirois ve diğerleri'nin (2018) gerçekleştirdikleri çalışmada incelenen gruptaki kişilerin KDK açıklamalarının yer aldığı denetçi raporlarına nispeten daha fazla dikkat ettikleri, bununla birlikte denetçi raporlarında birçok KDK açıklandığında katılımcıların finansal tabloların kalan kısımlarına daha az dikkat ettikleri ifade edilmiştir. Söz konusu çalışmanın sonuçları da finansal tablolarla bağımsız denetçi raporlarında açıklanan KDK'lar ile ilişkisini vurgulaması ve KDK'ların hem sayı hem dil sadeliği ile ilişkisini benzer bir perspektifle incelemesiyle elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra Taş ve diğerleri (2019) ile Atay ve Çeltikçi (2021)'nin gerçekleştirdikleri çalışmaların sonuçlarında işletmelere özel açıklamalara yer verilmesi gereğine ilişkin vurguları, bu çalışmanın bulguları sonucu standart ifadelerin özgün hale getirilmesi yönünde geliştirilen öneriyi desteklemektedir. Bu bağlamda anlaşılabilirliğin artırılması yönünde yapılan önerinin ise daha sonra yapılacak çalışmalarda, literatürde okunulabilirlik endeksleri ile Keskin ve diğerleri (2020) ve Yalçın (2020) tarafından yapılan çalışmalarda benzer yöntemlerle incelenebileceği düşünülmektedir.

Elde edilen bulgularda konunun denetimde nasıl ele alındığında ise bazen dipnot atıfını tekrar vererek bazen ise denetim yordamları kapsamındaki açıklamaların ve dipnotların yeterliliğinin incelendiği belirtilmektedir. İncelenen KDK'ların yüzde 77'sinde söz konusu bölümde denetim yordamlarında açıklama bulunduğu tespit edilmiştir. Yönetimin sunma ve açıklama savını test etmek için denetçinin amaçları arasında yer alan açıklama amacına bağlı olarak uygulanan yordamların KDK olarak belirlenebilecek önemde bir konu için uygulanması gereği düşünülerek ve dipnot atıfları ile bağlantının da tamamlanması açısından daha fazla raporda yer alması önerilmektedir.

KDK'ların denetimde nasıl ele alındığına ilişkin bölümlerin içeriklerinin incelenmesi sonucunda, genellikle sadece uygulanan yordamlara yer verildiği tespit edilmiştir. Standartta denetçi yargısına bağlı olarak yer verebileceği belirtilen yordamlarla ilgili değerlendirmenin, denetim yaklaşımının KDK ile ilgili yönlerinin ya

da kilit gözlemlerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Sadece 7 şirketin bağımsız denetçi raporunda bulunan incelenen KDK'ların yüzde 32'sini oluşturan 21 KDK'da ise yordamlardan elde edilen sonuçlara yer verildiği görülmektedir. Söz konusu 7 raporun 6'sında, uygulanan yordamlar sonucu bulguya rastlanmamış olduğu belirtilmiştir. Sadece 4 KDK içeren 1 raporda, sonuçta bulgu bulunmaması dışında, yönetimin ilgili konuya yönelik hesaplamalarının, muhakemelerinin ya da varsayımlarının makul olduğu sonucuna ulaşıldığı şeklinde birbirinden de farklı, özgün bir şekilde sonuçlara yer verilmiştir. Standart ifadeler yerine özgün ifadeler içeren bir anlatım dili ile sonuçların açıklanmasıyla faydalı bilgi sunulabileceği için özellikle standartlaşmaya en yakın bölümlerden biri haline gelen, KDK'nın denetimde nasıl ele alındığının açıklandığı bölümde kullanımı önerilmektedir. Yordamlara nasıl yer verildiği incelendiğinde ise 4 raporda yer alan 7 KDK'da bir anlatımla açıklamak yerine sadece yordamların sıralandığı tespit edilmiştir. Sistematik bir süreç çerçevesinde belirli yordamların her zaman uygulanması söz konusu olsa da bunları sunarken özellikle önem taşıyanları belirtmek, sürece dahil olan uzmanları işaret etmek vs. daha amaca yönelik olacaktır. Bu noktada anlaşılabilirliği sağlamak için çok da fazla uzun olmayacak şekilde, o denetim işine özgü hususları yansıtarak sunmak etkili olacaktır.

Tüm bu değerlendirmeler ve önerilerle birlikte özellikle bir noktayı vurgulamak gerekmektedir. KDK'ların belirlenme sürecinin ve açıklanmasının, bilgi kullanıcılarına daha açıklayıcı bilgi sunmanın ötesinde fonksiyonları vardır. Öncelikle KDK'ların belirlenme süreci, henüz bağımsız denetçi raporu oluşturulurken, yönetim ile kurulan iletişimin artmasını, yönetimin üzerinde görüşülen ve zaten kilit önemde görülen bu konuların finansal tablolardaki açıklamalarına daha fazla yoğunlaşmalarını sağlamalıdır. Bu amaçla söz konusu süreç denetçiler tarafından bu etkileri sağlayabilecek şekilde yönetilmelidir. Literatürde Fera ve diğerleri (2021) yönetim mekanizmaları ile bağlantısı açısından, Nguyen ve Kend (2021) ve Rautiainen ve diğerleri (2021) yönetim ile ilişkiler açısından KDK'ları incelemiş ve bu çalışmada yapılan önerileri aynı yönde destekleyen bulguları ortaya koymuşlardır. Acar ve diğerleri (2020), ve Moroney ve diğerleri (2020) farklı bir bakış açısıyla yatırımcılar açısından KDK'ların etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Daha sonraki çalışmalarda farklı finansal tablo kullanıcıları açısından KDK'ların etkilerinin araştırılması önerilmektedir.

KDK'ların açıklanmasında kullanılan dil başta olmak üzere, anlatım tarzı, finansal tablo açıklamalarıyla bağlantılara yer verilmesi, standartlaşmamış ifadelerin tercih edilmesi KDK'ların açıklayıcı ve aydınlatıcı sunumu, raporlama tedarik zincirinin bir parçası olan denetçi raporunun değer yaratmasını sağlayacaktır. KDK'larda dipnot atıflarını ve uygulanan yordamlarda dipnotlara ilişkin incelemeler yapıldığını ifade etmek raporlama zincirinin ilişkisel bağlarını ortaya koyacaktır. Rapor, zincirin güvence fonksiyonunu taşıyan son derece önemli bir unsur olarak, raporlama süreci ile bütünlük içinde, gereksinimlere uygun olarak sunulmalıdır. Bu bütüncül yapının oluşturulmasıyla raporlama zincirinde önemli değerler yaratılabilecektir. KDK'lar da böylece sadece bağımsız denetçi raporunun iletişimsel değerini değil tüm raporlama zincirinin iletişimsel değerini arttırabilecektir.

Kaynakça

- Acar M., Temiz H., ve Durmaz Ş. (2020). Kilit denetim konularının denetim raporlarının bilgilendiriciliği ve güvenilirliği üzerindeki etkisi: Profesyonel olmayan yatırımcılar üzerine bir araştırma. *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi*, 3(1), 20-41. Erişim adresi: <http://www.idaacademia.org/tr/download/article-file/1010556>
- Atay, Ü.M. S. ve Çeltikci, G. N. P. (2021). Kilit denetim konuları (KDK) bildirimlerinin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi: Borsa İstanbul (BİST-100) şirketleri üzerine bir araştırma. *Mali Çözüm Dergisi*, 31(164), 113-142. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/docview/2536552466?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701-Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi (2022). *Bağımsız Denetim Standartları*. Erişim adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2022_Seti/BDS%20701_2022_Site.pdf
- BİST-30 Endeksi, (2020, 26 Ağustos). Erişim adresi <https://www.ekonomist.com.tr/encyclopedia/bist-30-endeksi>
- Can, M. ve Çil Koçyiğit, S. (2020). BDS 701 Kilit denetim konularının bağımsız denetçi raporunda bildirilmesi standardı uygulaması üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 13(3), 739-771. Erişim adresi: <https://web.p.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=22e6fcc7-cf77-4bb7-b908-e99ade90ff63%40redis>
- Çeltikci, N. P. ve Atay, M. S. (2021). Kilit denetim konuları (KDK) standardı uygulaması ile bağımsız denetim kalite ilişkisi üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (60), 547-570. doi: 10.18070/erciyesibd.883040
- Erdoğan, M. (2018). XX. Türkiye Muhasebe Kongresi: Dijitalleşme Sürecinde Değişen İş Hayatı ve Muhasebe Mesleğinin Yeniden Yapılanması *Yerel/Küresel Meseleler, Küresel/Yerel Çözümler* içinde (129-144). TÜRMOB yayınları-496 Erişim adresi: <https://www.turmobil.org.tr/ekutuphane/detailPdf/8686a5d1-9144-4524-a0f7-0b26191aeabd/xx--turkiye-muhasebe-kongresi--cilt-1-->
- Fera, P., Pizzo, M., Vinciguerra, R.ve Ricciardi, G. (2021). Sustainable corporate governance and new auditing issues: A preliminary empirical evidence on key audit matters. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 22(1), 194-211. doi: 10.1108/CG-09-2020-0427
- Gold, A., Heilmann, M., Pott, C.ve Rematzki, J. (2020). Do key audit matters impact financial reporting behavior? *International Journal of Auditing*, 24(2), 232-244. doi: 10.1111/ijau.12190

- Grosu, M., Robu, I. B. ve Istrate, C. (2020). The quality of financial audit missions by reporting the key audit matters. *Audit Financiar*, 1(157), 182-195. doi: 10.20869/AUDITF/2020/157/005
- Güleç, Ö. F. (2020). Muhasebe meslek mensupları perspektifinden bağımsız denetimde kilit denetim konuları. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 19(59), 253-274. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1869734>
- Kitiwong, W. ve Sarapaivanich, N. (2020). Consequences of the implementation of expanded audit reports with key audit matters (KAMs) on audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 35(8), 1095-1119. doi: 10.1108/MAJ-09-2019-2410
- Keskin, D.A., Tutar, S., Öktem, B. ve Akçay, B. (2020). Arı okunabilirlik endeksine göre cinsiyetin kilit denetim konularının okunabilirliği üzerine etkisi: sektörel bir inceleme. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*. 15(53), 209-228. doi: 10.14783/maruoneri.676725
- Miller-Nobles, T., Mattison, B. ve Matsumura, E.M. (2016). *Hornrgren's Accounting*. Eleventh Edition. USA: Pearson Prentice Hall.
- Moroney, R., Phang, S. Y. ve Xiao, X. (2021). When do investors value key audit matters? *European Accounting Review*, 30(1), 63-82. doi: 10.1080/09638180.2020.1733040.
- Nguyen, L. A. ve Kend, M. (2021). The perceived impact of the KAM reforms on audit reports, audit quality and auditor work practices: stakeholders' perspectives. *Managerial Auditing Journal*, 36 (3), 437-462. Erişim adresi: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/MAJ-10-2019-2445/full/pdf?title=the-perceived-impact-of-the-kam-reforms-on-audit-reports-audit-quality-and-auditor-work-practices-stakeholders-perspectives>
- Pathways Commission on Accounting Higher Education releases final report (2012, Temmuz). *Deloitte IAS Plus* 31. Erişim adresi: <https://www.iasplus.com/en/othernews/research-and-education/pathways-commission-on-accounting-higher-education-releases-final-report>
- Rautiainen, A., Saastamoinen, J., ve Pajunen, K. (2021). Do key audit matters (KAMs) matter? Auditors' perceptions of KAMs and audit quality in Finland. *Managerial Auditing Journal*. 36 (3). 386-404. doi: 10.1108/MAJ-11-2019-2462
- Sarisoy, Ö., ve Kepçe, N. (2019). Bağımsız denetim raporunda kilit denetim konularına yer verilmesi ve beklenti farkları. *Mali Çözüm Dergisi*, 29(153), 39-66. Erişim adresi: <https://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/153malicozum/3.PDF>
- Segal, M. (2019). Key audit matters: insight from audit experts. *Meditari Accountancy Research*, 27(3), 472-494. doi: 10.1108/MEDAR-06-2018-0355

- Sirois, L. P., Bédard, J., ve Bera, P. (2018). The informational value of key audit matters in the auditor's report: Evidence from an eye-tracking study. *Accounting Horizons*, 32(2), 141-162. doi: 10.2308/acch-52047
- Suttipun, M. (2021). Impact of key audit matters (KAMs) reporting on audit quality: evidence from Thailand. *Journal of Applied Accounting Research*, 22(5), 869-882. doi: 10.1108/JAAR-10-2020-0210
- Tas O., Mert H., ve Varcan Baskaya A., (2019). Key audit matters of independent audit reports and a research on implementations. *PressAcademia Procedia*, 9(1). 155-159. doi: 10.17261/Pressacademia.2019.1084
- Yalçın, N. (2020). Türkiye’de Bağımsız Denetim Raporlarının Okunabilirliğinin Kilit Denetim Konusu Paragrafı Üzerinde İncelenmesi. Türkiye Ekonomisi. U.T.Gümüş (Yay.haz). *Türkiye ekonomisi işletme, iktisat ve muhasebe açısından konjonktürel değerlendirmeler* içinde (s.117-126). Ankara: İKSAD. Erişim adresi: <https://iksadyayinevi.com/wp-content/uploads/2020/09/T%C3%9CRK%C4%B0YE-EKONOM%C4%B0S%C4%B0-%C4%B0%C5%9ELETME-%C4%B0KT%C4%B0SAT-VE-MUHASEBE-A%C3%87ISINDAN-KONJONKTUREL-DE%C4%9EERLEND%C4%B0RMELER.pdf#page=122>

Extended Abstract

Purpose

The main purpose of this study is to create recommendations for changes that can create value in the reporting processes by a descriptive and a qualitative content analysis of key audit matters (KAM) in which independent auditor's reports on 2020 of the firms listed in the BIST-30,

Design and Methodology

The contents of the KAMs in the independent auditor's reports of companies listed in the BIST-30 for 2020 were analyzed. The findings were evaluated by coding in Excel and analyzing the frequencies, percentages and text within the scope of the determined dimensions.

According to the main purpose of the study, the following subjects were investigated in the KAMs sections of the independent auditor's reports:

- References to financial statement notes/disclosure(s) related to KAM
- Contents of the explanations about how the KAM was addressed in the audit

Firms that are important for investors and shown on BIST-30 are included in the study. The information contained in the financial reports of the firms and the independent auditor's reports are important for information users. Therefore, depending on the importance of the information described, they represent a group that is intended for the purpose of the study. Therefore, in this study, the contents of the independent auditor's reports of these thirty companies have been analyzed in depth.

Findings

The financial statements of 28 firms were audited by the big four, only 2 firms were audited by 2 different audit firms other than the big four.

23 firms have expressed an unqualified opinion in their independent auditor's reports for 2020, while 7 firms have expressed a qualified opinion in their reports.

Totally 67 KAM, including at least 1 and at most 4 KAM, have been disclosed in all of the 30 firms' independent auditor reports for 2020.

The related notes to financial statements are cited in 65 of the total KAM of these firms disclosed in the independent auditor's reports for 2020.

The references of the 8 firms' notes to financial statements in all 23 KAM disclosed in the independent auditor's report are indicated in the title of the related KAM. In the independent auditor's report of the other 20 companies, a reference to the relevant note is necessarily included when explaining why the subject was determined as a KAM. In fact, in one of the reports within these 8 firms, 4 KAM were disclosed in 3 of them, both in the title and in the reason section, the relevant notes to financial statements were cited.

In 50 KAM in the section on how the subject is addressed in the audit process, it is stated that notes are evaluated among the audit procedures applied.

In all KAM while explaining how they are addressed in the audit, the audit procedures applied are included.

In 7 KAM which have been addressed in the 4 firms' independent reports are explained only sequentially, without referring to the implementation or results of the audit procedures applied.

In addition to the audit procedures applied, it was found that only 21 KAM described in the independent auditor's reports of 7 firms were included in the results of the procedures. In 6 of them, after specifying the audit procedures, results are explained in very similar ways such as "*...we have not had any significant findings / no significant findings have been found,*" it is seen that statements such as "There are no significant findings. In the independent auditor's report of the remaining 1 of the 7 firms, it is observed that a more original narrative is preferred in explaining the results of the audit procedures.

Research Limitations

The contents of the independent auditor reports of firms listed in BIST-30. The aim of the study is to contribute to the improvement of the processes by creating recommendations for the creation of value together with KAM in the reports of independent auditors in the reporting processes. It does not carry a purpose of generalization. Although the BIST-30 index is preferred for the purpose, it constitutes a limitation of the study. In later studies, analysis can be carried out by expanding the scope. According to the basic aim of the study, data is analyzed for a year. Therefore, the lack of comparison is the second limitation of the study.

For the future research, comparisons by different years with the perspective of this study, readability reviews of KAMs and examination of the effects in terms of different financial statement users are suggested.

Implications

It is seen that it is already applied at a high rate due to the need to refer to the notes to financial statements in the KDK specified in the standard.

It can be considered that the inclusion of the reference to the notes to financial statements in the title may be more noticeable from the point of view of information users, it may increase understandability by shortening the relevant explanation.

It is suggested that the procedures applied to the examination of notes to financial statements should be included in more reports in order to complete the connection with footnote citations.

Since useful information can be provided by explaining the results with an expression language containing original expressions instead of standard expressions, it is recommended to use it in the section explaining how the KDK is addressed in the audit.

When presenting the procedures, it is especially important to indicate those that are of particular importance, point out the specialists involved in the process, etc. it will be more purposeful.

The process of determining KDK should ensure that the communication established with the management increases when preparing an independent auditor's report, and the management should focus more on the explanations of these issues, which are discussed and already considered key, in the financial statements. For this purpose, the process should be managed by the auditors in a way that can provide these effects.

The report should be presented in integrity with the reporting process as an extremely important component of the reporting chain that carries the assurance function. By establishing a holistic structure, important values will be created in the reporting chain.

Originality/Value

The evaluation results highlighted by the content analysis and the recommendations created are important for creating value in all reporting processes.

Araştırmacı Katkısı: Sezen ULUDAĞ (%100).